

BIBLIOTECA „ASTREI“ BASARABENE

Nr. 10.

Trei ani pe frontul basarabean

— BILANȚUL UNEI ACTIVITĂȚI —

cu XXIII Anexe

de

Onisifor Ghibu

Profesor la Universitatea din Cluj, Senator de Orhei
Directorul ziarelor „România Nouă” și „Cuvântul Moldovenesc”
Comisar general al „Astrei” pentru Basarabia.

CHIȘINĂU

Tipografia Eparhială „CARTEA ROMÂNEASCA”
1927.

S.1237/1959

P.I.125457

Iuri Maior ~~Dimitrie Andronescu~~
 în semn de deosebită amuzare
 O ghimbura

C U P R I N S U L

I. Trei ani pe frontul basarabean

	Pagina
In Basarabia țaristă, acum zece ani și jumătate	1
In flacările Revoluției rusești	1
Impotriva steagului roșu	2
Pentru România dela Nistru pân'la Tisa	3
De pe frontul răsăritean,—pe frontul apusean	3
Cu gândul la Basarabia	3
Basarabia cerând concursul Transilvaniei	4
Transilvania mă trimite în Basarabia	6
Un apel, pe care nu-l puteam refuza	7
Cei dintăi pași ai „Astrei“ în Basarabia	8
Temeri și rezerve	8
Un nou an pe frontul basarabean	9
Reapariția „României Nouă“ și a „Cuvântului Moldovenesc“	
Astra în Basarabia	11
La sfârșitul celui de al treilea an	12
Ce a însemnat reapariția „României Nouă“	13
Ce scria presa din Capitală	13
Un glas din Bucovina	14
Un glas din Dobrogea	14
Din Capitala Banatului	15
Cuvântul presei din Transilvania	16
„Minunea dela Chișinău“	16
„Suflare nouă în Basarabia“	18
Presa basarabeană despre noi	19
„România Nouă“ și Români de peste Nistru	20
Glasul Bisericii strămoșești	21

II. Bilanțul unui an de activitate a «României Nouă»

Imprejurările în cari a reapărut „România Nouă“	25
Ce trebuia să fie „România Nouă“	25
Rațiunea noastră de a fi	26
Atitudinea noastră în chestia minorităților	26
În chestiunea evreiască	27
Spre o nouă politică basarabeană	27
Între politică și cultură	27
Grija pentru îndrumarea națională a tineretului universitar	28

IV

	Pagina
Cristalizarea tot mai deplină a ideei naționale	28
Și la 1916—1927, ca și la 1917—1918	29
Colaboratorii „României Nouă“	29
Noi și Republica moldovenească de peste Nistru	31
Problema presei basarabene	31
Câteva probleme pe cari le-am servit	32
Păreri despre efectele „României Nouă“	32
Un glas din Basarabia	32
Alt glas, din Transilvania	33
Păreri din cercurile oficiale	36
După un an de activitate	33
III. Un an în Basarabia, în serviciul «Astrei» . . .	39
Zestrea cu care a intrat Basarabia în cadrul României Mari	39
Mirajul Rusiei	40
După căderea impăratiei rusești	40
Impăratia politicianismului	41
Remedii improvizate	42
In ce constă problema culturală a Basarabiei	42
Dărămarea vechilor altare mincinoase	42
Prima poruncă a vremii: solidaritatea națională	43
Prin noi înșine?	44
„Astra“ în Basarabia	45
Metodele ei speciale	45
„Astra“ devine o mare realitate sufletească.	45
Basarabenii la adunarea dela Zalău	46
Cu ce s-au intors Basarabenii din Nordul Ardealului	48
Insemnatatea politică a colaborarii Basarabenilor cu Ardelenii	50
După adunarea „Astrei“	50
Pe teren concret	51
Ce însemnează „Astra“ pentru Basarabia	53
Programe de realități	55
„Astra“ ca „Academie militantă“	55
Conferințe și discuții	56
Colaborare cu alte societăți	57
„Astra“ ca far al Latinității	57
In serviciul gravorilor probleme de actualitate	57
Propaganda la sate	58
Ajutoare și premii	58
„Astra“ și Români transnistrieni	58
„Astra“ și minoritățile Basarabiei	58
O bibliotecă a „Astrei“ basarabene	59
Un Palat cultural	59
Organizare de filiale	59
In loc de perspective	59
IV. Anexe	60

Trei ani pe frontul basarabean — UN BILANȚ —

La 31 Maiu a. c. se împlinește un an, de când am început a reedita în capitala Basarabiei ziarul „România Nouă”. Întrucât acest moment stă într-o strânsă legătură și cu activitatea desfășurată de mine în Basarabia în anii 1917—18 și cu angajamentul moral contractat la 1926 între mine și între toți acei buni

patrioți, cari mi-au dat concursul lor desinteresat în activitatea desfășurată în cursul acestui an atât în cadrele „României Nouă”, cât și în cadrele „Astrei”, am crezut necesar ca, la sfârșitul acestui an, să fac un bilanț succint al tuturor celor trei ani pe care i-am petrecut pe frontul basarabean, și anume al anilor 1917—1918 și al anului care se încheie în ziua de 31 Maiu c.

In Basarabia țaristă, acum zece ani și jumătate

Imprejurări, pe cari nici cea mai ageră minte nu le-a putut vreodată prevedea, m'au aruncat în iarna anului 1916 pe pământul românesc din stânga Prutului, stăpânit pe atunci de marele imperiu rusesc. Spre surprinderea mea, am găsit în capitala Basarabiei, în afară de stări deosebit de triste din punctul de ve-

dere al intereselor noastre naționale, și anumite posibilități de activitate românească, ceeace m'a determinat ca în primăvara anului 1917 să părăsesc pământul Moldovei ospitaliere, dar extenuate, și să mă aşez la Chișinău, cu gândul hotărît de a începe acolo o activitate pe teren național.

In flacările Revoluției rusești

Așezarea mea în Chișinău a avut loc în primele zile ale marii Revoluții rusești din 1917. Imprejurările create de Revoluție nu mă puteau lăsa impasibil pe mine, care la începutul răsboiu-

lui mondial mi-am părăsit Ardealul meu scump, trecând în Regatul liber spre a lupta acolo pentru înfăptuirea Unirii românești. Din cea dintâi zi după sosirea mea în capitala Basarabiei

am căutat ca, împreună cu pușinele elemente locale „moldoveniști“, să tragem pe urma Revoluției rusești cât mai mare folos pentru cheștiunea mare românească, inițiind o mișcare politică și culturală, care în scurtă vreme a făcut din elementul „moldovenesc“ din Basarabia, factorul hotăritor în viața acestei provincii.

Incepând cu ziua de 13 Martie 1917, când a avut loc cea dintâi adunare a intelectualilor moldoveni din Chișinău, și până la Unirea definitivă a Basarabiei cu România, (27 Noembrie 1918), soarta m'a învrednicit să fiu martor al tuturor mișcărilor de emancipare a Basarabiei, și să am chiar un rol activ în întregul proces.

Impotriva steagului roșu

Când cercetătorii vremurilor de la 1917—18 vor putea avea perspectiva istorică necesară unei judecăți obiective și definitive, vor trebui să aprecieze la justa lui valoare momentul hotărîtor, când în primăvară anului 1917, peste învălmășagul revoluției sociale din imensa Rusie, în Basarabia, lipsită aproape cu totul de o tradiție politică națională, s'a ridicat conștient și curajos, steagul românesc atât de puțin cunoscut și iubit până atunci, rupând Basarabia din angrenajul rusesc socrut atotputernic. Sunt nespus de mângâiat că Dumezeu m'a învrednicit să participe la înființarea și la conduceerea Partidului național moldovenesc, căruia i se datorește întregul proces de reînviere a Basarabiei, precum și la toate actele cari au urmat după aceasta. La Chișinău, la Odesa, la Soroca, la Iași și la Tiraspol, — pretutindenea, unde în anul 1917 s'a inițiat vre-o mișcare în sensul

desrobirei naționale, eu am fos de față, — alături, în luptă frătească, cu cei mai devotați luptători naționali. N'am lipsit dela opera de naționalizare a școalei; am fost printre organizatorii primelor congrese naționale ale învățătorimei și preoțimei; am fost profesor și director al cursurilor de învățători ținute la Chișinău și Soroca; am înființat Asociația învățătorilor moldoveni, pe cari prin aceasta i-am scos din ideologia rusească; am fost printre înțemeietorii Universității populare, ale cărei cursuri am avut fericirea să le inaugurez eu; am înființat prima revistă pedagogică în Basarabia; primele biblioteci românești, la Chișinău (actuala Bibliotecă a Universității), la Soroca, la Bălți, la Tiraspol; de asemenea primele două tipografii românești cu litere latine și primele gazete de politică națională: „Ardealul“, săptămânal, și „România Nouă“, cotidian.

Pentru România dela Nistru până la Tisa

„România Nouă“ a fost la 1918 centrul, în jurul căruia s’au adunat zeci de intelectuali români din toate provinciile, luptând, în cele mai grele și desperate vremuri, pentru „unirea politică a tuturor Românilor“.

Dacă, la 1918, Sfatul Țării a putut să voteze cu inima împăcată pentru Unirea Basarabiei cu România, lucru care—din punct de vedere psihologic, cu un an înainte ar fi fost absolut imposibil—explicațiunea o dă în partea cea mai mare, acțiunea largă care s’ă

desfășurat din Martie 1917 până în Martie 1918, atât în domeniul vieții politice, cât și al celei naționale pe baza ideei naționale general-românești.

Dacă soarta nu mi-a rezervat fericirea de a putea lupta în anii 1916—18 pentru desrobirea țării mele natale, în schimb am fost răsplătit din belșug prin aceea, de a fi putut da ce-am avut mai bun în sufletul și ființa mea, celei mai îndepărtațe și mai oropsite dintre surorile noastre, Basarabiei.

De pe frontul răsăritean, pe frontul apusean

Dar, când la 1 Decembrie 1918, upă suferințe milenare, a sunat, dn sfârșit și ceasul desrobirii Ardealului, misiunea mea în Basarabia trebuia să se încheie. Cei doi ani petrecuți pe frontul basarabean, în cele mai grele și mai primejdioase vremuri, în cari neburia rusească ajunsese la paroxism, îmi dădeau dreptul să-mi încheiu activitatea în provincia care îmi devenise a doua patrie, și să mă întorc în provincia mea natală, spre a-i săruta țărna

eliberată și spre a-i da și ei restul de energie, ce-mi mai rămăsese.

A doua zi după măreața adunare dela Alba-Iulia, ziarul „România Nouă“ și-a suspendat apariția, iar eu, dimpreună cu prietenii mei ardeleni, bucovineni și regăteni, m’am întors la vatra părăsită, ducând în sufletul meu amintiri atât de puternice despre Basarabia, încât simțeam că ele nu se vor putea șterge nici odată.

Cu gândul la Basarabia

In Ardeal mă așteptau obligații mari. Ca secretar general al Instrucțiunei din Transilvania,

care trebuia să repare acum nedreptările unui întreg mileniu, timp de un an și jumătate am fost

complet absorbit de problema naționalizării și organizării școalei românești de toate gradele. Mai târziu ceva, Universitatea din Cluj m'a întuit de catedra ei, fără să-mi lase posibilitatea de a mai ținea legături strânse cu Basarabia.

Totuș, nici în capitala Ardealului, eu n'am putut uita provinția care, în cele mai grele clipe din viața mea îmi oferise nu numai un adăpost, ci și posibilitatea unei activități menite să formeze pentru toată viața mea o mânăiere sfântă. De acolo, din Clujul care fusese veacuri de-a-rândul Golgota românismului, gândurile mele se îndreptau asiduu spre Basarabia, care spre marea mea durere începea să decadă dela nivelul, la care se ridicase în 1917-18, și să prezinte tot felul de aspecte bolnăvicioase, cari au produs adeseori adevărate crize. În presa din Cluj, ca și în cea din București, de asemenea în o serie întreagă de conferințe ținute în diferite orașe ardelene, (Cluj, Oradea, Timișoara, Satu-Mare, Dej și Săliște), am abordat adeseori chestiuni basarabene, căutând să trezesc în masse cât

mai largi nu numai interes pentru Basarabia, ci și sentimentul de solidaritate cât mai deplină cu ea. Mai mult chiar. Văzând că în Basarabia nu se poate întemeia o presă națională solidă și că, în schimb, presa rusească și cea ovreiască prinde rădăcini tot mai adânci, periclitând marile noastre interese de Stat, am căutat să fac și în împrejurările date, ceeace isbutisem să fac la 1918 în Chișinău, grupând adică elementele bune din Basarabia în jurul unei publicațiuni periodice din Cluj. În adevăr, în anul 1924 mi-a succes să atrag în jurul revistei „Societatea de mâine” din Cluj pe câțiva dintre mănuitorii de condeiu ai Basarabiei, ca N. N. Alexandri, P. N. Halippa, D-r D. Ciugureanu, D. Bogos, C. Popescu și T. Jireghie. Intenția mea era ca revista să ajungă cu timpul un mijloc nou de legătură strânsă între Ardeleni și Basarabeni, dar această intenție n'a putut fi realizată de căt într'o mică măsură. După un timp oarecare, colaborarea basarabenilor la revista clujană a încremat cu totul.

Basarabia cerând concursul Transilvaniei

In schimb, în același an se încercă pe altă cale o apropiere între Ardeal și Basarabia. În isto-

rica adunare generală a „Astrel” | ținută la Câmpeni, supt prezidenția M. S. Regelui Ferdinand, cu

prilejul sărbătoririi centenarului morții eroului *Avgem Iancu*, I. P. S. Arhiepiscop Gurie al Basarabiei, s'a adresat în chip direct către M. S. Regele, rugându-L să trimită pe reprezentanții „Astrei” în Basarabia, spre a duce acolo, în locul politicianismului de până atunci, cât mai multă cultură.

Chemarea arhiepiscopului basarabean a impresionat profund asistența, care a simțit că este o datorie elementară pentru ea să aducă orice jertfe pentru sora îndepărtată, revenită la vatra familiară după suferințe atât de îndelungate. Drept răspuns, adunarea generală ordinară a „Astrei” ținută în toamna acelui an la Arad, a numit o delegație constătoare din 20 persoane, care să ia contactul cu Basarabia, în vederea extensiunii „Astrei” și acolo, conform dorinței capului ei spiritual. Delegațiunea constă din dd. V. Goldis, O. Goga, I. Lupaș, mitropolitii D-r N. Băton și D-r V. Suciu, V. Braniște, Sextil Pușcariu, G. Bogdan-Duică, I. Agârbiceanu, I. Colțor, I. Bâbrea, T. Brediceanu, O. Ghibu, D-r At. Popovici, D-r L. Câmpeanu, I. Lăzădatu, D-r A. Lozăr, D-r G. Preda, H. P. Petrescu și Al. Lupeanu.

Membrii delegațiunei s-au întinut la 12 Ianuarie 1925 într-o ședință la Cluj, și acolo, după ungi discuții, au primit propunerea d-lui Sextil Pușcariu în sensul ca „Astra” să trimită în

Basarabia pe timp de cel puțin un an pe unul dintre oamenii ei cei mai indicați în chestiuni de organizare, și acestuia să i se dea toate mijloacele necesare pentru înjghebarea „Astrei” și în provincia care aşteaptă ajutorul nostru. Propunerei d-lui Pușcariu i-a dat o formulare concretă d-l Oct. Goga, în următoarele cuvinte, pe cari le rețin textual din Procesul-verbal al ședinței:

„D-l O. Goga insistă asupra unei acțiuni permanente în Basarabia, în frunte cu un conducător destoinic.

Basarabenii singuri nu pot face nimic. Un ardelean, ca delegat al nostru, să fie conducătorul lor. Acest rol nu l poate îndeplini nimeni mai bine ca d-l Ghibu, care e un bun cunoșător al situației de acolo și are și întinse legături cu conducătorii basarabeni. Ca atare, dânsul e rugat să primească această însărcinare pe durata cel puțin a unui an.

D-l președinte acceptă propunerea făcută de d. Goga, adăugând că d. Ghibu, cât mai curând posibil, să meargă împreună cu dânsul, la d-l Mugur pentru a stabili planul colaborării, ca apoi

o delegație să meargă la fața locului, spre a vedea ce se poate face.

Se primește din partea tuturor propunerea făcută de d. președinte, precum și acea a d lui Goga cu privire la delegația d lui Ghibu.

D. Ghibu primește în principiu această însarcinare rămând să se decidă definitiv în câteva zile“.

Transilvania mă întinde în Basarabia

In baza hotăririi comisiunii delegațiilor, președintele „Astrei”, d-l V. Goldiș, actualul ministru al Cultelor, mi-a adresat următoarea scrisoare :

Arad, 25 Ianuarie 1925

Mult stimate D-nule Profesor,

Am primit procesul-verbal despre ședința comitetului delegațiilor pentru extensiunea „Astrei” în Basarabia.

In acel proces-verbal se dă expresiune dorinței unei nime a delegațiilor, ca Dvs. să primiți astăzi cel puțin un an de zile în Basarabia pentru organizarea despărțămintelor „Astrei” și, peste tot, pentru propaganda culturală în acea provincie.

Sunt absolut convins și eu, că munca Dvs. în Basarabia ar constitui un adevărat apostolat cultural și Vă rog din tot sufletul să primiți această misiune.

Vă rog totodată să binevoiți a mă aviza în scris și până în amănunte despre planurile ce le-ați avea, în cazul, că V'ati putea decide să aduceți această mare jertfă pe altarul Culturii naționale și despre toate condițiile morale și materiale, între care ați crede, că veți putea satisface așteptările legate de persoana Dvs., ca eu, cunoscând toate aceste condiții, să pot cât mai curând întreprinde pașii de lipsă pentru asigurarea condițiilor prielnice misiunii Dvs.

Rugându-Vă încăodată să primiți sarcina grea, dar frumoasă, la care va cheamă încrederea tuturor binevoitorilor sinceri ai țării și ai neamului, în să Vă asigur de sentimentele cele mai respectuoase, ce Vă păstrează al Dvs.

devotat stimător

V. Goldiș

**Un apel pe care
nu-l puteam re-
fuza**

La scrisoarea președintelui „Astrei”, eu am răspuns, cu data de 28 Ianuarie 1925, astfel:

Domnule Președinte,

Primind scrisoarea D-niei Voastre din 25 l. c., prin care îmi aduceți la cunoștință hotărîrea delegațiunii emise de Adunarea generală a „Astrei” ținută la Arad, cu privire la deplasarea mea pe timp de cel puțin un an de zile în Basarabia, pentru a organiza acolo despărțiminte de ale „Astrei” și, în general, pentru a face acolo propagandă culturală națională, mă grăbesc a vă da în cele următoare răspunsul meu.

Tiu să vă declar înainte de toate, că invitarea delegațiunii de a-mi relua în Basarabia, în formă nouă acum, activitatea pe care, după doi ani de zile, am întrerupt-o în Decembrie 1918, pe cât a fost de neașteptată pentru mine, pe atât de mult m'a făcut se reflectez asupra ei, ca asupra unei imperioase datorii naționale.

Cumpăinind-o cu toată seriozitatea, m'am încredințat că n'âm dreptul de a o refuza. Fiecare Român este dator, în vremurile grele de astăzi, când Tara nu este încă deplin consolidată, să aducă pe altarul națiunii sale jertfa care î se cere de către cei chemați, și nu eu aş putea să refuz de a merge într'o provincie românească, oricât de depărtată ar fi ea, dacă aceasta are nevoie de ajutorul meu. M'âm dus doar în 1917 de bună voie în Basarabia rusească, care era în flăcările revoluției; aş putea eu să nu mă duc în timp de pace în Basarabia noastră, când aceasta mi se impune ca o datorie patriotică?

Așa dară, în principiu, nu pot să nu mă supun hotărîrii delegațiunii și dorinței D-niei-Voastre de a merge, ca reprezentant al „Astrei” în Basarabia pe timp de cel puțin un an,—tot ceea ce pot pretinde este numai, că aceasta să-mi creeze acea situație morală și materială, pe care misiunea ce mi se impune, o reclamă.

Onisifor Ghibu

Cei dintâi pași ai „Astrei” în Basarabia.

Din o serie întreagă de motive, plecarea mea în Basarabia, în sensul hotărîrii delegațiunii, n'a fost posibilă imediat și chestiunea a luat pentru un timp oarecare alt curs, în sensul că un număr de 6—7 membri ai delegației să meargă prealabil la Chișinău și să ia acolo contactul cu Basarabenii, spre a pregăti terenul pentru începerea unei acțiuni culturale. La 5 Martie d. Goldiș îmi scria din Arad că în curând se va duce la București pe timp de câteva săptămâni. „Acolo,—spunea d-l Goldiș,—voiu lua contact și în chestia Basarabiei cu persoanele ce pot să dea vre-un concurs încercării atât de frumoase a „Asociaționii”. Voi vorbi cu Alteța Sa Regală, de va fi trebuință, chiar cu Majestatea Sa Regele“.

La 24 Martie un alt membru marcant al delegațiunii, I. P. S. S. mitropolitul Dr. N. Bălan din Sibiu, îmi scria: „Tu știi bine că, întrucât mă iartă ocupățiile și puterile mele, sunt gata oricând să colaborez la toate inițiativele frumoase pentru răspândirea culturii noastre. Bucuros mă asociez și la acțiunea „Astrei” pentru propagandă în Basarabia“.

Delegația „Astrei”, constatătoare din dd. V. Goldiș, O. Goga, I. Lupaș, T. Brediceanu, Dr. Beu și O. Ghibu a fost în sărbătorile Rusaliilor din anul

1925 la Chișinău unde a avut lungi consfătuiri cu conducătorii vieții culturale basarabene și transnistriene, în cari consfătuiri s'a ajuns la încheierea ca toate societățile culturale existente în Chișinău să se contopească într'o singură societate, care eventual, să se afilieze la „Astra“. În acest sens s'a ales și un comitet, care însă nu s'a întrunit nici odată.

La Adunarea generală a „Astrei” ținută la câteva luni după aceasta, la Reghin, au luat parte din Basarabia dd. Halippa, dr. I. Negrescu, Berezovschi și păr. Timuș. Cu acea ocazie d. Halippa a stăruit din nou ca „Astra“ să-și extindă activitatea și în Basarabia.

Temeri și rezerva

În același timp mi se adresau diferite persoane, mustrându-mă pentru că am părăsit Basarabia la 1918 și cerându-mi să mă întorc din nou acolo, spre a-mi relua firul activității întrerupt în acel an.

Răspunzând uneia din acele persoane, eu ziceam într-o scrișoare, publicată în „Societatea de mână“ din Cuj:

„Dacă aș ști că-mi mai pot găsi acolo un rost adevărat, și-o mărturisesc, că n'aș sta o clipă la îndoială, ci mi-aș părăsi însăși catedra mea universitară pentru a mă așeza definitiv la voi, unde acțiunea mea ar putea fi mai folosită decât aici. Dar, știu că

azi nu mă mai vor nici politicianii cei mari dela București, cari la 1917—18 se minunau de îndrăzneala cu care m'am înfipt în viața Basarabiei, — și nu mă vor nici politicienii basarabeni, cari au nevoie de altfel de oameni, decum pot fi eu. Atunci, ce să caut eu acolo, cu idealismul meu pur și neîngrădit de nici o posibilitate și de nici o putere? Ca să-mi fărâmleze energia și timpul, în lpta stearpă cu parveniții și cu stricății de politică, pentru că țara este făcută să aibă puțință să se lăfăiască în bu-

nătățile ei câștigate cu sudori crunte de alții?

Nu, drăgă frate, în împrejurările de azi, eu n'am ce căuta în Basarabia, oricât de mult m'ar durea înima pentru soarta nenorocită a ei. Dacă împrejurările se vor schimba și dacă, la un moment dat, prietenii mei de acolo îmi vor cere oficial serviciile și-mi vor crea posibilitatea de a putea avea un rol ca acela, pe care la 1917—18 mi l-am croit eu singur, atunci, eventual, voi putea da alt răspuns decât astăzi*)

Un nou an pe frontul basarabean

După toate aceste antecedente în'a putut fi pentru nimeni o mirare, că în Aprilie 1926, după înirea la cârma țării a actualului guvern, presidat de un basarabean și compus și din patru membri ai comitetului central ai „Astrei” (V. Goldiș, președinte, O. Goga și I. Lapădatu, foști seceretari și I. Lupaș.) ideia merge-rii mele în Basarabia a devenit de o actualitate mai mare decât oricând și că factorii hotărîtori mi-au creat posibilitatea de a-mi relua în această provincie activitatea întreruptă la sfârșitul lui Decembrie 1918.

În astfel de împrejurări gândul de a mai jertfi un an de zile

pentru Basarabia, a putut deveni o realitate și aceasta cu atât mai mult, cu cât mă hotărîsem să iau de acum înainte parte activă și în viața politică a acestei provincii.

Putând îmbrățișa astfel toate domeniile vieții basarabene, nu numai pe cele cari fac parte din sfera de activitate a „Astrei”, erau încredințat că lucrarea mea va putea fi de o mai profundă utilitate provinciei atât de zburciuate de o lungă serie de ani. „Astra” nu avea, în astfel de împrejurări, să fie unica platformă a activității mele în Basarabia, ci numai o complectare prețioasă a întregului sistem de activitate pe

*) Vezi scrierea în broșura mea „Cu gândul la Basarabia”, Arad, 1926 pag. 205 §. a.

care-l aveam înaintea ochilor mei. Experiența pe care mi-am câștigat-o în cei doi ani decisivi pentru istoria Basarabiei—1917—18—și cunoștința exactă a oamenilor și a imprejurărilor de acolo, pe de o parte, pe de alta situația sufletească grea în care se găsia acum Basarabia îmi impunea mai mult de cât o simplă obligațiune de ordin cultural. Simțiam că datoria mea este să îmbrățișez din toate puерile *întreaga problemă basarabeană*, cu un devotament și cu o hotărîre cel puțin la fel de mare ca și în clipele hotărîtoare din 1918.

Chișinău, decum un an.

Plecând la Chișinău, în ultimele zile ale lui Aprilie, și luând contact cu realitatea sufletească de acolo, mi-am dat seama că situația este mult mai grea decum o cunoșteam eu și decum își putea da cineva seama. Un pessimism exagerat stăpânea toate sufletele și un adevărat dispreț pentru tot ce e românesc. După seria nesfârșită ce decepții și de dezastre cari avuseră loc în cei din urmă opt ani, nimeni nu mai credea posibilă o refacere a Basarabiei românești. Din partea unor oameni cari jucaseră roluri importante în viața politică și culturală, mi se spunea hotărît, să nu mai cutez a veni acolo cu vre-o inițiativă „românească”, căci mă vor boicota și sabota fără nici o considerare de vechile legături de prietenie pe cari le-am

avut ani de-a rândul cu ei. Pentru ei experiențele ultimilor opt ani erau concludente și orientarea lor nu mai avea nimic comun cu ce puteam aduce eu...

În adevăr, orientarea aceasta era limpede și se putea deduce din câteva cazuri tipice. Astfel d. e. în anii din urmă au dispărut din Chișinău nu numai cele două prime tipografii românești, înființate la 1917 și la 1918—între ele era și vechea tipografie „*Albina românească*”, a lui G. Asachi, prefăcută mai târziu în „*Buciumul român*” al lui Codrescu—dar a dispărut complet și întreaga presă românească. Înschimb apăreau la Chișinău patru cotidaine rusești și unul evreesc în jargon. Fostul prim-ministru al Republicii moldovenești, care în 1919 era directorul unui bun ziar românesc și al tipografiei lui Asachi și Codrescu, era acum, după dispariția atât a ziarului, cât și a tipografiei¹⁾, directorul unuia din cele patru cotidiane rusești, pe care îl tipăria în tipografia ovrească, întemeiată cu câțiva ani în urmă. La 14 Martie 1926, când ultimul ziar cotidian românesc „*Dreptatea*” și-a dat duhul, în ultimul său număr făcea apel la presa rusească să se milostivească a publica ea câteva coloane în românește „pentru a se da putința și populați-

¹⁾ Tipografia lui Asachi s'a vândut la 1925 unor evrei, cari apoi au desfăcut-o, vânzând-o unui de departe cibucata, astfel că astăzi ea nu mai există.

unii române de aci a cunoaște informațiunile zilnice în limba Statului".

Paralel cu disparația presei zilnică a avut loc și aceea a presei populare. Buna gazetă „Cuvânt Moldovenesc", arănată încă la 1914, a început și ea, distrusă de politicianismul strâmt al ultimilor ani. În locul lui străbatea doar pe Iel pe colo, în mod clandestin, „Plugarii Roșu", organul bolșevic al Republicii moldovenenești de peste Nistru, de unde șoaptele misterioase continuau să străbată în masajele basarabene și să le tulbare fără niciună...

Constatările făcute la Chișinău m'au umolit de o legitimă îngrăjorare, dar ele nu m'au descurajat, că, din potrivă mi-au dat un impuls și mai puternic pentru a persevera pe calea, pe care mi-am ales-o, și pentru a intensifica mijloacele de luptă în vederea unei biruinți care trebuia să vînă.

Întors la București, după câteva zile de investigații în Basarabia, am avut doroul să găsesc la factorii conducători al tărilor înțelegerea cuvenită pentru situația din Basarabia, și să pot lăsa efectiv măsurile, pe care proiectul meu de activitate liè impunea.

Reapariția „României Nouă" și a „Cuvântului Moldovenesc".

„Astra" în Basarabia.

Acestea au fost precedentele reparației ziarului „România Nouă" și a „Cuvântului Moldovenesc", precum și începutul sistematic de extensione a „Astrei" în Basarabia.

„România Nouă" nu avea să fie un simplu ziar, oricât ar fi putut el să fie de bur, și ca astăzi mai puțin un organ de „propagandă", — el avea să fie o forță organizată care să însumeze în sine toate energiile naționale din Basarabia, să le lucheteze într-o solidaritate sfântă, mai presus de orice deosebiri de vederi

politice, în vederea unei activități naționale complexe și organice menite să redă încredere în forțele naționale integrale și să reface definitiv tot ce vîtreagă vremurilor a adus cu sine în noua provinție. „România Nouă" avea să fie din nou ceea ce fusese în anii 1917–18: un steag curat de frâție și de muncă, un altar sfânt de jerihă pentru bunele superioare ale neamului și o platformă largă pentru o activitate națională care să imbrățișeze toate domeniile vieții.

„Cuvântul Moldovenesc" avea

să ducă în massele largi ale molo-
dovenilor dela țară, săpătii de
întunecimea unui veac de robie
și de lozincile unui deceniu de
revoluție și de anarhie, covântul
de îndrumare și de luminare ai
conducătorilor vieștili naționale, în
strânsă legătură cu toate năzuin-
țele „Astrei” transplatate pe pă-
mântul Basarabiei. El avea să fie
o foale de educație, întocmai
cum o cereau trebuințele de astăzi
ale poporului basarabean, servind
în același timp ca legătură între
massă și conducători.

La rândul ei „Astra” nu venea
ca o nouă societate dorință să-și
incerse norocul pe aceste meleag-
guri, unde suferința naufragio-
stătea societății culturale ante-
riore, fără ca vreuna să fi fost
în stare să închege încă un or-
ganism viu energetic basarabean
și să le pule la lucru sistematic.
Ea venea din Ardeal cu marea ei
tradiție de 65 de ani, — tradiție de
naționalism, idealism și solidari-
tate, dorind să simene și în Ba-
sarabia aceste idei cari nu potu-
seră prinde aproape de loc rădă-
cini până aci. „Astra” avea s-
pornească în activitatea ei del-

realitățile sociale ale Basarabiei
făgăud de ori ce fast și vorbărie,
care caracterizează atâtdea altă
inițiativă poreclite „culturale”. Ea
urmărea mai întâi scopul de a
solidariza pe bază ideei naționale
pe toți intelectualii Basarabiei,
dându-le apoi posibilitatea de a
se situa în mod documentat atât
nevoile multiple ale provinciei căt
și mijloacele sigure de lectură a
lor. „Astra” nu venea în Basa-
rabia spre a organiza comitete
cu președinți și cu secretari, nici
spre a aranja serbări și sezoane
cari, în afară de o parte distrac-
tivă, adeseori problematică și ea,
n-ai nici o justificare mai înaltă,
sau spre a da banchete, cealuri
și serate mai mult sau mai puțin
dansante; ea venea hotărâtă să
afirme prin fapte principiul na-
țional într-o măsură pe care Sta-
tul singur nu o poate face, în-
dramând Basarabia, care nu-și
găsise până aci calea dreaptă în
mod conștient spre acele țeluri pe
care decenii de rândul le-au elab-
orat mîntile luminante ale unui
Şaguna, Cipariu, Barițiu, Moldo-
vănuț, Mocioni, Andreiu Bâr-
seanu și alții.

La sfârșitul celui de a treilea an

Acum, când sună la sfârșitul a
celui an, pe care mă hotărîsem
să-l dedic Basarabiei, și-mi a-
runc privirile îndărăt spre tot ce
am putut face în cadrul progra-
mului pe care mi-l fixaserem din-
tru început, trebuie să declar că
nu regret cătuș de puțin acest

an, pe care l-am petrecut de-
parte de catedra mea și de fa-
milia mea. Am deosebită măngă-
iere de a putea constata, că si-
luntele mele n-ai fost zadarnice în
Basarabia și că ale au găsit în-
țelegerea cuvenită și în afară de
hotarele acestei provincii.

Ce a însemnat reapariția „României Nouă”

Reapariția însăși a ziarului nostru a fost socotită de către presa românească din toate provinciile ca un fapt deosebită. Toate zlarele vedeau în reapariția noastră începutul urei ere noulă în viață Basarabiei.

Ce scria presa din Capitală

Ziarul „Cuvântul” din București socotea acest moment ca „un fapt senzațional,—atât de mult am fost obișnuiți cu faptul de a afla evenimentele din Basarabia și a cunoaște necesitățile ei prin prisma falșificării să-vârșite de slova rusească”.

Noul ziar,—zicea „Cuvântul”, pentru Basarabeni și pentru noi, nu este nou. Învremurile de adânci turburări, dar și de mari evenimente naționale, cari au fost anii 1917 și 1918 „România Nouă” înființată de avântul Ardelenilor în Basarabia, a adus un serviciu neprețuit cauzei Unirii, datorită de toată lumea moldovenească, de acea lume, care, din nătângia guvernelor noastre, trebue să suferă, astăzi, în fruntea ei,

mulți din oamenii, pe care „România Nouă” a trebuit să-i combată cu toată vigoarea ce o dădea voința de unire a Basarabiei cu patria mamă.

In această privință d. Onisifor Ghibu, directorul ziarului, va găsi, la Chișinău, acelaș mediu, căci excepție făcând de unele progrese, situația în Basarabia, din punct de vedere național este amenințată, astăzi, mai mult decât atunci; campionii contra unirii au părăsit bătălogul unde li înfundase atitudinea lor protivnică nouă și li vedem cocoșați sus, de unde nu-și uită pe tovarășii luptei lor de ieri, la cari s-au adăugat gloatele sosite proaspăt.

Fie ca noul confrate să poată vedea limpede, în situația politică falșificată astăzi în Basarabia și să ducă, cu succes, flacăra naționalismului în această provincie“.

„Universul” din București din 16 Iunie vedea în reapariția noastră „Un eveniment mare în Basarabia“:

„De numele acestui ziar—scria marele cotidian din Capitală—„se leagă cele mai frumoase pagini ale începătului și realizării Unirii Basarabiei. Mirajul acestui trecut, dătător de nădejdi mai bune, a și cuprins sufletele tuturor acelora, cari lângăzau în vitare, la reapariția „României Noi.” Căci vedem în primele cinci numere apărute până acum, semnăturile sub articole pline de o viață nouă, a tuturor acelora de care este legată amintirea Unirii Basarabiei... Meritele d-lui O. Ghibu, de a fi hotărât reapariția „României Noui” nu vor fi mai mici decât aceleia, când a făcut să apară această gazetă în 1917 și 1918, încheând și atunci sufletele tuturor Basarabenilor pentru unirea care s-a realizat“.

Un glas din Bucovina.

In ziarul „Glasul Bucovinei,” care apare la Cernăuți, reapariția „României Nouă” era apreciată prin aceste cuvinte:

„La Chișinău a început să reapară ziarul „România Nouă”. D-l O. Ghibu, azi profesor la

Universitatea din Cluj, a înființat ziarul cu acest titlu în vremuri dintre cele mai grele și mai tragice pentru Basarabia. În desnădejdea și desorientarea urmată după dezastrul Rusiei trădătoare, paginile calde ale „României Nouă” întăreau sufletele și aprindeau nădejdile. După ce s'a făcut Unirea, harnicul profesor întorcându-se în Transilvania, ziarul atât de patriot și de românesc, și-a încreat apariția.

Acum din nou tot d-l O. Ghibu scoate acest ziar la Chișinău. Sunt pagini vibrante, pagini de cald patriotism pe care le cuprinde „R. N.”, pagini de cultură românească pentru întărirea căreia vedem că colaborează fii de-a Basarabiei, fără deosebire de vederi politice“.

Un glas din Dobrogea

Ziarul „Gloria Dobrogei” din Constanța scria:

Dintre toate provinciile acea în care opera de desnaționalizare a vechilor statușilor a avut un mai mare succes, este desigur Basarabia.

Această lucru îl constată cu mare ușărușă când ai ocazia să faci o olimbară prin orașele și satele basarabene; limbă și obiceiurile ruse predomină în toate locurile dându-ți impresia că te găsești în vrău colț al vechii Imperiilor.

făcându-te să te miri, cum au putut rușii, în cel 100 de ani de ocupație, să desnaționalizeze astfel o provinție pur românească.

Explicarea se găsește în concepția de guvernare pe care o aveau țările: întuericul mintii face poporul să nu-și dea seama de mizeria în care trăește; „școli cât mai puține” devinse un principiu de guvernare.

Întuericul acesta a ajutat pe ruși să facă în Basarabia în 100 de ani, ceea ce n-a izbutit magari în Ardeal într-o sută de ani.

Governanții noștri au întrebat primejdia pe care o prezintă pentru noi această lopsă de închegare a românismului în Basarabia și au căutat ca să redeștepte din nou orjeală sufletul basarabean.

Au ales calea cea mai ulmărită.

Dacă rușii prin întueric au izbutit să desnaționalizeze, noi prin lumină trebuie să redeștemptăm.

S-au făcut școli multe și paralel cu ele a început să apară la Chișinău ziarul „România Nouă”.

Intr'adevăr. Nimic nu postează mai bine în acasă opera de redescoperire decât un ziar, care să străbată în rândul moșinelor și care să devie un luminător al satelor.

În el țărani să găsească lumină, să găsească dragostea către țară, să găsească sentimentele care încâlzeau sufletele strămoșilor răzeși.

El trebuie să dea Imbold sufletul, pentru a se deștepta din amorfirea omoritoare în care l-a aruncat vîltagia vremurilor.

Mare este chemarea d-lui prof. O. Ghîbu și grea este sarcina pe care și-a luamat-o, căci astăzi mai mult ca în trecut roesc prin Basarabia propagatori ai aoarbiei, interesați și agenți ai bolșevismului,

Felicităm cu toată căldura noastră acțiunea culturală, căci nu trebuie să uităm că Uniștea în Basarabia înseamnă Uniștea în țară.

Din Capitala Banatului

Ziarul „Nădejdea“ din Timișoara, scrie:

Ziarul „România Nouă“ editat în capitala Basarabiei în anii 1917 și 1918 de vre-o călăva tineri ardeleni și bănăjeni sub conducerea d-lui O. Ghîbu, însoțit pentru redescoperirea Moldovenilor în sentimentul național, a respărtit acum în Chișinău sub direcția d-lui Ghîbu...

Prin această reaperiție a „României Noi” se reinfirul anel acțiuni, a sdevărării acțiunii de întrărire, întrerupte în 1918, acțiune ce nu trebă întreruptă niciodată și care, dacă s-ar fi continuat chiar cu concursul guvernatorilor, ar fi făcut mult mai mare serviciu cauzelor românești, decât introducerea în Basarabia a urel și patimel dăatre partide și dintre ormeni.

Credem că noul ziar va înadăgura același slinceritate și drăguție de frate, care l-a dat timbrul în 1917-18, va fi peste ziarul unui partid, gazeta care să

ducă înțelegere și frăție în casa Moldovanului, asupra sufletului căruia în acești 7 ani din urmă s'au îndreptat atâtea acțiuni criminale".

Cuvântul presei din Transilvania

Ziarul Biruința din Cluj, a apreciat în repetate rânduri importanța gazetei noastre.

Reproducem aici numai unul din articolele „Biruinței“ intitulat:

Minunea de la Chișinău

D. Olosifor Ghibu, directorul ziarului „România Nouă“ de la Chișinău, reușește încă de la apariția ziarului să adune pe paginile aceleiași foi românești nume de scriitori, de publiciști, de intelectuali cari politicește sunt grația în tabere adverse, sau stau în afară de politică.

Meritul se împarte în două: o parte revine domnului Ghibu, care a conceput pentru Basarabia o astfel de foale românească, și o parte—întelectualilor basarabeni cari au acceptat concepția d-lui Ghibu, peste considerentele lor de partid. Gruparea de la „România Nouă“ repară astfel un rău.

S'a vorbit la Parlament, s'a scris în presă că până acum guvernele au făcut în Basarabia mai mult politică, și că datorită acestel

politicii sufletul Basarabiei, nefuncțional și într-o puțină românească, să se întoarcă să redă viațimă deziluziilor său să se revoile în sensul „sugestilor“ ce vin de dincolo de Nistru, din statul major al „Republicii moldovenesci“, ale cărei aspirații politice și anti-național-românești le flutură pe steagul roș „tovărășul“ Tighuac, român basarabean, actualmente basarabean-internacionalist.

Răul de a se fi făcut în Basarabia mai mult politică e exploatat cu strigăte planetare și cu persodile înalte și de apărătorii Basarabiei cel de la Viena și de cel de la Paris.

D. Ghibu, înălțătoră acest rău, prin foala sa, dumnealui face înainte de toate și numai romanism.

E parola nu numai a unor nevoie politice românești. E mai ales parola unor nevoie politice sufletești. Obiectul acțiunii românești în Basarabia, e recultivizarea moldovenilor basarabeni în sensul culturii românești. E o întoarcere la matcă.

Această concepție a d-lui Ghibu, nefiind politică, fiind ca să spunem așa, suprapolitică, n'a putut supăra pe nimeni dintr-un

ce se leaptă politicește în tabere adverse.

Dimpotrivă e o axă — singura în stare să lege sufletul Basarabiei de sufletul românilor întreg.

In revista „Cosinzeana“ din Cluj, d-l D-r S. Bornemisa, care a luat parte activă la opera culturală săvârșită în Basarabia la 1918, scrie următoarele:

Aportul Basarabiei culturale, după înfăptuirea unirii politice a tuturor acelora, în lîulta cărora se sublimă sânge românesc în veacurile trecute și vitrege, e foarte șters. Provincia de peste Prut, unde în aliajul din care a rezultat neamul nostru a intrat mai mult metal slav decât alurea, a dat probe de potențialitate numai: nimic concret; trezirea ei din somnolență ce î-a cauzat-o vremea este anevoiosă. Ardealul și-a manifestat în mare măsură calitățile specifice; și Bacovia. Principa acestei stările de lucruri o explică d-l O. Gh. bu, — directorul zarului „România Nouă“, reînviat după șapte ani, — astfel: „Io Basarabia s'a menținut până în zile de astăzi revoluția ca stare sufletească. Agenții Rusiei o alimentează prin fel de fel de mijloace, iar cei cari ar fi chemați și odată cu printre luptă soldată umăr la umăr se clochesc între olaltă. Pentru cimentarea patriotismului nu s'a făcut nimic derabil; spiri-

tul populației nu este în măsură trebuitoare să trușe de acest sentiment, pe care nu a avut delă cine să-l învețe temelnic până acum.

Căci desigur, dacă solul nu e mucil pînă inteligența omului, atunci rămâne „terra deserta“. E necesar săpolui Ideii și atipie sentimentului, ca să se efectueze minunea creației. Din stâncă biblică a fășolt apă numai prin baghetă magică a lui Moise, favoritul lui Dumnezeu.

Deceea reparația ziarului acesta „național independent“ trebuie să-luată cu slăceră bucurie. Așa cum se prezintă până acum, — scrie și pentru norodul moldovenesc al Basarabiei și pentru intelectualitatea exigență, — cu o clară tendință de a culturaliza în sens românesc acest țărat; cu o totală descurcare din ștete copleșitoare ale politicianismului; cu un ochi ager și perspicace îndreptat spre malul opus al Nistrului, unde misună furnicaroi vrăjmagilor; și în fine, cu un început de activitate din partea „Astrei“ noastre ardeleni, care șiături de zile instituții cari se lăudă cu același caracter de propagandă, militareză nelinșențiată și neobosită pentru progresul românilor. D-l Ghibe, călit în opera de popularizare și principat organizator, e o garanție pentru finalul acestelui lupte. Fă de-al Mărginenilor cari — dela Rășinari la Polana — porneau cu clopoarele de ol și cu cruceoavele în desagi până în Basarabia și mai departe, până pe țăruri

Volgel, și ardelean de stâncă, prin personalitatea sa morală și prin experiența gazetărească ce și-a acumulat o în înime Basarabiei, în Chișinăul lui 1918, e cel mai îndreptățit a fi conducătorul acestel „Reașteri” a Basarabiei, de care să vorbit într-un timp, și pe urmă a fost înaintată de valoal mișcămatic al politiciei. Tot atât de promițător e și grupul ce și-a putut înfăpta în jurul său: M. Sadoveanu, Pan Hărappa, St. Clobanu, D. Cazacu etc. Deși nu s-a mutat la Alba-Iulia, cum se propuse într-o vreme — și bine că a rămas acolo! — Ardealul întreg salută din tot sufletul zorile ce încep a mîji la hotarul răsăritean al României“.

Suflare nouă în Basarabia

Sub acest titlu părintele I. Moja, cunoscutul luptător național din Orăștie, publică următorul articol în foaia Sf. Sale, „Libertatea“.

Incepe să suflie suflare nouă, plăcută înimilor românești. Ajunsesem a primi numai vești desnăjduite despre slăbirea, împărțirea, fărămițarea, destrămarea puterilor românești de acolo și creșterea în schimb a puterilor vrășmașe, a duhului străin.

Dar unde-l primejdia mai mare, acolo e și Dumnezeu mai aproape, spune înțelepciunea bătrânească.

Cu bucurie vedem, că a dat Dumnezeu gând bun d-lui profesor dela Universitatea din Cluj, Oalsifor Ghibu, ban cunoșător al Basarabiei, din vremea intărilelor ei încercări de a se întoarce cu față spre țara-mamă, când d-sa scotea acolo de sub tipar o gazetă românească „România Nouă“.

Propovădala prin ea *unirea* cu țara-mamă, într-o vreme când frontașii Basarabiei încă nu cucerizeau să mărturisească de așa cerval — de frica „tătucului” dela Nord, care parcă putea să mai lăvie...

Când a apărut întâiul număr din „România Nouă” cu un articol pe față pentru unirea cu România, — toti cărturarii basarabeni s-au înflorat și-i băgau de vînă d-lui Ghibu, că grăește înainte de vreme lucruri cari pot avea pentru el urmări neplăcute! Dar cuvântul să a spus a doua și a treia oară, tot mai răspicat, și — lumea nu să mai speriat, că pe ce cale a apucat...

Acum, când partidele politice stașnaseră și plăpândele răsăde de suflet național din Basarabia și își venea mai curând să desnădăjduești, decât să te veseliești de ce vezi acolo, — de odată vedem tipărinu-se de nou „România Nouă” în Chișinău, în cap tot cu d. profesor Oalsifor Ghibu! — și cu placere vedem readunându-se în jurul gazetel, o mare parte din acei cărturari basarabeni, cari și în rândul trecut erau sprijinitori cu pana și cu sufletul, al acestel

gazete și al mișcării patriotice pe care o întruchipsă.

Și gazeta, scrisă cu tact, cu grija de a nu jigni, de a nu certa ci de a imbuna și a aduna în jurul său, — vedem că place.

Căci tot mai multe glasuri chibzuite și sănătoase se rostesc prin ea, și ridică cereri comiloși de împliori, care să întărescă căt mai repede sufletul românesc, să-l aducă la matca cea bună, să facă și pe scolo o Românie, nu numai „Nouă”, ci și conșcientă, mândră de sine și puternică, înalțea căreia să se iochine străinii, — care preiace pusează a-și ridică nasul față de Români!

Și noată, care nu trăim în Basarabia, ne place gazeta. Cetățand-o, parcă trăim iară zilele din anii

răsboialui, când și ziarele din vechea Românie erau cu toatele în locul lor, pline de patriotism și suflet românesc, — de-își era drag să le cetești, nu ca azi, niște măhaligăice ce se lojoră în ploă stradă, și dela care, om să fil să poți scoate o învățătură bună!

Cetățand „România Nouă” dela Chișinău, parcă ai ieșit din România și ai dat într-o țară cu oameni așezăți la vorbă, drepti la judecată, plăcuți în gândire, de ț-e drag să stai cu el de vorbă, ori să-i asculti.

De-er da Domnezeu să îlbă manca celor dela „România Nouă” numai rodul pe care noi îl dorim și pe care, credem că nu gresim, când îl prorocim! “

Presă basarabeancă despre noi

Presă locală rusească și românească a salutat și ea în câteva cuvinte apariția noastră, iar cea din provincie a apreciat-o în modul următor. „Curierul Basarabiei de Sud” din Ismail scria:

„Distinsul profesor universitar d. Onisifor Ghibu, rectorul la Chișinău, lăsuflășit de același înalt dor de a vedea odată înăpărtită unirea politică a tuturor Românilor, a făcut să reapară sub direcția sa d-sale, ziarul „România Nouă”.

În Ismail, primul număr al acestui prețios cotidian al Basarabilei a fost primit de înțelegă intelectualitate cu o vre satisfacție și la reapariția lui vedem cu toții o nouă leaptă, o luptă măreață și multă necesară, de cără Basarabia mai are nevoie ca să desăvârșim nu numai unirea politică a tuturor Românilor, dar și închegarea apropierei suflarești, între Români de pretutindeni.

Această apropiere, să o recunoaștem, a întărziat. Fie că sufletul de bun și mare român al lui Onisifor Ghibu, pe care omul citi la „România Nouă”, să se servească de Imbold, să-l în-

țelegem, să-l urmărim și să trecem la fapte".

Gazeta „Impăratul Traian” din Tighina a scris următoarele :

„România Nouă” este numele celei mai mari gazete românești din Basarabia, ce se scoate în fiecare zi în Chișinău.

Conducătorul acestel gazete este d. profesor universitar din

Cloj, dr. Onisifor Ghîbu, care este un om prea scump pentru Basarabia, cunoscut tuturor oamenilor învățați de aici, ca unul care a rămas dragosteasă de neam în Basarabia încă din vremea răbositului, mai înalțate de slobodă, pe vremea Impăratului. Revenirea la Chișinău a dascălului ardelean, a umplut de bucurie înimile tuturor moldovenilor adevărați, cari su îmbrățișat cu drag ziarul „România Nouă”.

„România Nouă” și Români de peste Nistru

Dar reparația „României Nouă” nu a trezit bucurie numai în cuprinsul țării noastre, ci și dincolo de hotarele ei, la frații rămași sub stăpânirea rusească, în cunoscuta „Republiecă Moldovenească”. Iată ce scrie în legătură cu acest lucru d. Stefan Bulat, conducătorul mișcării naționale a Românilor de peste Nistru în anii 1917-18.

„Uitați de oameni și de Dumnezeu, Românil de peste Nistru zac de secole întregi sub jugul țărismului rus. Revoluția le ridică o sănătă și înstinctul conservării naționale îsbucnind din sufletele lor, înând forma noei mișcări pentru refacerea vieții conform cerințelor fizelor românești.

Dar valurile revoluției, plecând de la Moscova, au ajuns pe înălțarea transnistrieană cu o forță grozavă și, lovindu-se de Nistru, s-au revărsat larăgi furios peste această provincie românească, zdrujind clădirea sfântă a neamului nostru.

Nădejdea se îndepărta: Ideul strălușitor se prăbușea în negura din care spăruse și cursul mușcătorilor scădea.

Era nevoie de un aprijin și îndemn al energiilor ce descreșteau și o mângâiere duloașă a unui suflet compătimitor ar fi fost binevenit în acele momente grele pentru viața transnistrenilor.

Ziarul „Ardealul” din Basarabia a fost acela, care a anunțat vocea plângătoare a fraților de peste Nistru și a dat semnalul de alarmă.

Acest jurnal, la sfârșitul anului 1917, în coloanele sale a descris

dorul Românilor de peste Nistru și sbuciumul lor pentru a realiza idealul. Acest fapt a fost cel mai bun ajutor frățesc pentru răsărital românesc.

In anul 1918 „Adealul” se transformă în „România Nouă”.

La acest act lau parte și reprezentanții Românilor de peste Nistru, în număr de șapte persoane, care sunt primiți în rândurile luptătorilor acestui ziar și promișă asigurarea că organul va servi cauza națională a transnistrenilor.

Aici s'a tipărit prima poezie românească a unui Tânăr de peste Nistru, scrisă în limba poporului de acolo.

Apol „România Nouă” a fost bucherită în zeci de exemplare pe malul stâng al Nistrului, de către acel Român transnistren, care cunoșteau franceza sau lacina și de către unii vorociți, care au avut fericierea să iovește carte românească, fiind în armată rusă pe frontal român.

Sălau cetitorii de bucurie, când găseau printre rândurile a-

cestul ziar scris ceva despre Români de peste Nistru.—Faptul că te are cineva în memorie, este îmbucurător.

Inchiderea „României Nouă” la sfârșitul anului 1918 a fost sfârșirea unei astfel îndrumătoare pentru transnistreni și idealui lor național a rămas să zacă în ultare.

Io Iunie a. c. se aprinde din nou fâcula „României Nouă” în Basarabia și problema transnistrenă capătă îsrăi luminoă suficientă pentru a putea pătrunde în conștiința românească; iar acel, care nu plănuiește vreme, se bucură, văzând creșterea posibilității realizării Idealului dorit.

Pe paginile acestui ziar refugiații transnistreni își varsă durerile și își descarcă necazurile șurărădușii prin aceasta saltelelor.

Istoria Românilor de peste Nistru va ști să aducă pe paginile sale, mulțumirile cuvenite acestui fâclii, venite să lumineze malul stâng al Nistrului”.

Glasul Bisericii strămoșești

Rostul ziarului nostru a fost apreciat și de cătră trei vrednici ierarhi ai Bisericii noastre strămoșești, și anume de arhiepiscopul Basarabiei și de episcopii dela Cluj și dela Oradea. Iată

ce scria I.P.S. Gurie al Basarabiei:

„Ne-am bucurat mult, când am primit primele numere ale ziarului „România Nouă”. Am tresărit de bucurie, amintindu-ne de vremurile frumoase

se ale reînvierei și renașterei sentimentului național în inimile amortite și înghețate ale Moldovenilor basarabeni, ca de vremea copilariei și a tinereței noastre, din anii 1917-18, când Moldoveni din Basarabia cu un entuziasm de nedescris, simținduse eliberați de asuprile străină, au pus bazele primilor inceputuri de viață națională moldovenească-românească.

Atunci „România Nouă”, care ca un bun prieten a tot ce este suflare românească în aceste părți de pământ românesc, ne-a adunat în jurul său, cum adună pasarea puii săi, sub aripele sale, a îndemnat pe cei molatici, a sprijinit pe cei ce se clătinau, a întărit pe cei slabii, a încurajat și a însuflat îndrăzneală în cei timizi și punându-i la lucru, i-a făcut pe toți să simtă bucuria copilului, care începe a umbla pe picioarele sale proprii, fără sprijinul tatel sau al mamei.

A fost un mentor șicusit, care știa să nu-și pună propriul amor în luptă, și să-l vadă șirbit în aprecieri și drepturi, ci pentru marea idee a naționalității, a redășteptării neamului, și ascundeambia, meritele proprii, „eul” personal, ca să câștige pe mai mulți pentru

cauza înaltă și măreață care îi sta înainte.

Ne bucurăm, ținând din nou, în mâni „România Nouă” crezând că tot aceleași gânduri și sentimente povătuiesc pe directorui ei, de a uni toate puterile intelectuale din Basarabia pentru ridicarea culturii naționale la Moldovenii din orașele și mai ales din satele noastre”....

P. S. S. episcopul Nicolae, al Clujului, Vadului și Feleacului scria următoarele:

„Ideeaa fericită de a reînvia în Basarabia ziarul „România Nouă” ni-a umplut înimile de bucurie.

Publicistica de peste Prut în timpul din urmă a lăsat mult de dorit.

Hărțuelile oamenilor de part, certele carti au luat și acolo proporții neînchepuite, ou pus pe gânduri pe toți oamenii serioși de aci și în special noi, cel din cercurile bisericesti, om văzut cu dorere, cum se sfâșie frații între sine, lăsând elementele străine și dușmane să-și facă treboșoarele pe spinarea poporului basarabean, chinuit în anii din urmă și de seceta cumplită ce s'a abătut asupra lui.

Cum ziarul D-voastră are să taie brazele afunde în viață culturală, națională și bisericăescă dincolo de Prut, și să introducă moravuri civilizate și de bun

simt,—mă simt dator și eu, pe lângă binecuvântarea arhiereasă ce—Ți dau la munca serioasă ce al început, să Te rog și să Te invit, ca pe un fost elev al meu, să rămân strict în cadrele frumoase în cari ai început redactarea ziarului, ca lumea de acolo să se deprindă a vedea în ziar un amvon, de unde se propovăduște cuvântul evangelic, și o catedră, care nu permite insulte la adresa nămânuți, ci face numai știință pură și folositoare.

Ne cuprinde un fel de scârbă, când vedem și la noi, că prietenii de ieri și adversarii de azi nu se mai scot din epitele de „trădători”, „bandiți de condeiu”, „mișei și escroci ordinari”.

Acest fel de a scrie la noi era necunoscat. Gazetari și scriitori noștri, George Barbu, Andrei Marășian, Nicolae Cristea, până la scriitorii din urmă dela „Tribuna” veche, nu combăteau cu arme atât de veninoase.

Am fost și eu gazetar; răsfoiesc articoli publicați și mă mândresc, că n'am atâcat nici n'am insultat pe nimenea.

Revenind acum la gazeta *Davoastre*, care a îmbrățișat toate problemele de ordin cultural, național și bisericesc, sper că va avea viitor și se va răspândi între poporul moldovenesc, care nu poate decât să se veseliească, ceterindu-vă.

Iată și cuvântul plin de tâlc al P. S. S. Roman al Orăzii:

— **Duhul Domnului să fie cu voi —**

Pe vremea robiei maghiare ziarele noastre naționale erau aripile, pe cari intram în casă, cu fația culturii naționale.

Erau acele zile scrise de idealistii Ardealului, cari aveau o credință.

De ce sporeau condamnările politice la temnițe și grele pedepse în bani, sporeau și scriitorii lor, cari înlocuiau pe cei trimiși în temnițe,—cât și abonații.

Ziarele nu erau ale unui grup de oameni, ci ale neamului, care le și scria și le și susținea.

Această credință este talna, de ce ceilalți robi, ai țărismului, au înțeles pe Ardelenii refugiați, când le-au deschis paginile „României Nouă” din 1917, în cadrile ideii naționale constructive.

Și cloicotul schimbării la față a popoarelor, conștiința națională care nu era moartă, ci numai dormea, s'a trezit în sufletul arcașilor lui Ștefan cel Mare.

Fiica a venit la sănul mamei în toată curătenia sufletului ei.

Această fiică, crescută în mările tradiții ale Sfântului dela Putna, s'a speriat de vacarmurile politice ale unei lumi încă neașezată după marea răsturnare a răsboiului și revoluției, și am auzit tipete de durere din Basarabia.

Nu vă temeți! Vacarmul aceea e moravuri ce vă turbură, nu sunt morayurile României, ci drojdiile războiului, alimentate de fiili Satanei de peste Nistru.

România e bună și groasă!

In definitiv, ce e România de astăzi?

Noi și voi și Bucovina și Vechiul Regat, cari împreună trebuie să ni-o clădim pe ruinele războiului.

Ardealul, Basarabia, Bucovina de acum înainte sunt noțiuni istorice; astăzi toți suntem uniți în România, în țara noastră care va fi cum o vom face noi să fie.

„România Nouă”, în ipostaza ei culturală, apare ca o revelație a sufletului românesc cinsit, care ca un clopot de biserică „cheamă pe cei vii, plângere pe cei morți și frângerele fulgerele”.

Duhul Domnului să fie asupra acestei opere culturale pe pământul sfânt al lui Ștefan cel Mare.

Vreau să știi voi, cari văți unit în cugete și simțiri pentru propaganda culturală din Basarabia, că cu sufletul sunt între voi și eu, smeritul lucrător în via Domnului.

Dacă împreună am plâns dela Nistru până la Tisa, împreună să

ne bucurăm dela Tisa până la Nistru de soarele dreptății, ce-l aduce cultura românească asupra voastră.

Să stăm bine, să stăm cu frică, sfânta jertfă cu pace să o aducem!

Ce-am realizat?

Am ișlrat toate aceste voci de presă din întreg cuprinsul țării, pentru a învedera cât mai fidel însemnatatea pe care o avea în conștiința publică a țării, gazeta noastră, și răspunderea mare pe care ea o luă în fața istoriei, în impărjările din cele „mai puțin favorabile cu puțină”.

Urmărod ca atenție tot ceeaace lumea românească de pretutindeni aștepta dela noi, un flori rece mă străbate, punându-mă pe gânduri în față unei răspunderi istorice fără precedent.

Să vedem acum: Corespunzător „România Nouă” așteptărilor legate de ea, sau, urmând exemplul tuturor gazetelor românești spărute în ultimii zece ani în Basarabia, a înșelat, într-o formă sau alta, aceste așteptări, adăgând și ea o desluizire la multele deziluzii cari au locerat această orovlucie?